Amsterdam University of Applied Sciences

Verbinding Missen

Actuele vraagstukken over kansrijke leer- en ontwikkelroutes in de grote stad

Author(s)
Agricola, Bas; van Diepen, Mieke; Lansink, Liesbeth

Publication date
2021

Document Version
Final published version

License
CC BY-NC-ND

Link to publication

Citation for published version (APA):
Agricola, B., van Diepen, M., & Lansink, L. (2021). *Verbinding Missen: Actuele vraagstukken over kansrijke leer- en ontwikkelroutes in de grote stad*. (1.1 ed.). https://www.hva.nl/binaries/content/assets/subsites/kansrijke-schoolloopbanen/publicaties/rapport-verbinding-missen.pdf?1621524504215

General rights
It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations
If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please contact the library: https://www.amsterdamuas.com/library/contact, or send a letter to: University Library (Library of the University of Amsterdam and Amsterdam University of Applied Sciences), Secretariat, P.O. Box 19185, 1000 GD Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Creating Tomorrow

Download date:08 Oct 2026

Hogeschool van Amsterdam

Verbinding Missen

Actuele vraagstukken over kansrijke leer- en ontwikkelroutes in de grote stad

Lectoraat Kansrijke Schoolloopbanen in een Diverse Stad / CoE Urban Education / Faculteit Onderwijs en Opvoeding

2021

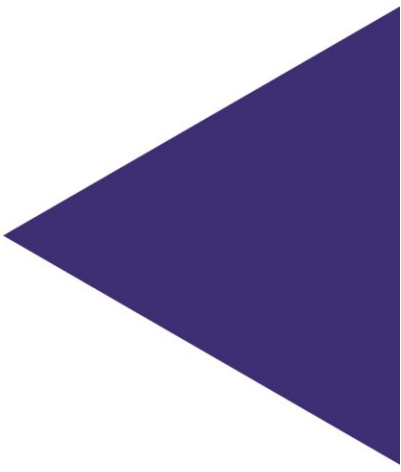

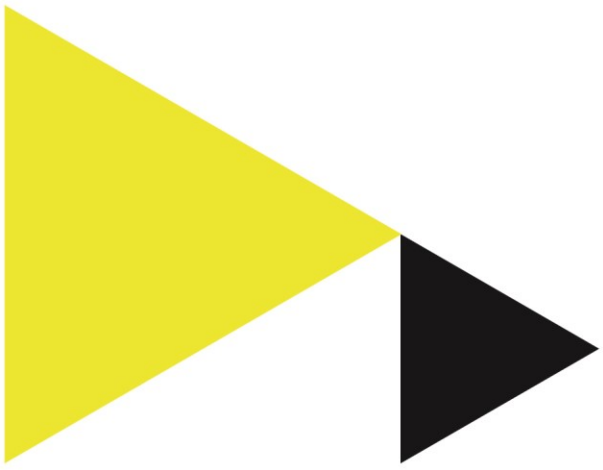

Creating Tomorrow

Verbinding Missen

Actuele vraagstukken over kansrijke leer- en ontwikkelroutes in de grote stad

Author
Bas Agricola, Mieke van Diepen en Liesbeth Lansink

department
Lectoraat Kansrijke Schoolloopbanen in een Diverse Stad / CoE Urban Education / Faculteit Onderwijs en Opvoeding

Date
Februari 2021

Project type
Startproject

Version
1.1

© 2021 Copyright Hogeschool van Amsterdam
Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door print-outs, kopieën, of op welke manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de Hogeschool Amsterdam.

Samenvatting

Dit onderzoek richt zich op de vraag welke belemmeringen jongeren met verschillende onderwijs- en thuisachtergronden parten spelen op hun weg naar en door het onderwijs, en hoe deze kunnen worden weggenomen. Om zicht te krijgen op actuele interventies en onderzoeksvragen is er een literatuurstudie uitgevoerd naar studentbinding tijdens online onderwijs en zijn drie focusgesprekken geanalyseerd.

Uit het eerste focusgesprek (‘Voor de poort’) blijkt (1) dat studiekeuzebegeleiding in het VO of mbo vaak weinig samenhangend is; (2) dat VO-leerlingen en mbo-studenten vaak onvoldoende worden voorbereid op het HO; (3) dat het HO zelf veel mogelijkheden biedt aan toekomstige studenten maar dat ook dit aanbod weinig samenhangend is; en (4) dat er behoefte is aan meer samenwerking in de keten.

Uit het tweede focusgesprek (‘Studentbinding en online onderwijs ten tijde van de corona-crisis’) blijkt dat sinds het onderwijs bijna volledig online wordt gegeven, de studentbinding onder druk staat. Dit komt met name door de moeizame interactie tussen studenten onderling, tussen docent en student, en tussen docenten onderling. Maar ook zijn er concrete belemmeringen aan te wijzen zoals technische uitdagingen, kennisclips die efficiënt en *to the point* moeten zijn, en studenten en docenten die hun camera niet aan willen of durven zetten.

Uit het derde focusgesprek (‘Langstudeerders’) blijkt dat er vier belangrijke oorzaken zijn voor langstuderen: (1) het maken van verkeerde studiekeuzes; (2) eerder opgelopen studievertraging; (3) de afstudeeropdracht; en (4) het verliezen van binding met de opleiding. Deels liggen deze oorzaken in de studenten zelf, maar deels ook in het onderwijs. Interventies kunnen worden gericht op het voorkomen en of op het oplossen van langstuderen.

Op basis van deze vraagarticulatie bij de verschillende stakeholders kan worden geconcludeerd dat studentbinding een centrale plek verdient in de onderzoeksagenda van de Maatschappelijke Uitdaging Kansrijke leer en ontwikkelroutes in de grote stad.

© 2021 Copyright Hogeschool van Amsterdam

Inhoudsopgave

Samenvatting **3**

Inhoudsopgave **4**

1. Introductie **5**
1.1 Centre of Expertise Urban Education 5
1.2 Maatschappelijke Uitdaging Leer- en Ontwikkelroutes 6
1.3 Studentbetrokkenheid tijdens online onderwijs 7
1.4 Ontwerpen van online en blended onderwijs 8

2. Methode **9**
2.1 Design 9
2.2 Participanten 9
2.3 Meetinstrumenten 9
2.4 Procedure / dataverzameling 9
2.5 Analyse 10

3. Resultaten **11**
3.1 Voor de poort 11
3.2 *Online* onderwijs 12
3.3 Langstuderen 14

4. Conclusie **17**

Literatuur **18**

Bijlage A: Interviewprotocol Voor de Poort **19**

Bijlage B: Interviewprotocol *Online* onderwijs **21**

Bijlage C: Interviewprotocol Langstuderen **23**

Bijlage D. Codeboek **25**

© 2021 Copyright Hogeschool van Amsterdam

1. Introductie

1.1 Centre of Expertise Urban Education

Het oplossen van maatschappelijke vraagstukken vraagt om een interdisciplinaire aanpak en om duurzame relaties met externe partijen. Daarom startte de HvA in 2020 met zes interfacultaire Centres of Expertise (CoE) (Zie Tabel 1). Daarin werken lectoren en docent-onderzoekers uit verschillende facultaire kenniscentra samen met andere kennisinstellingen, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties, overheid en burgers aan grootstedelijke thema's.

Tabel 1: HvA faculteiten, kenniscentra en penvoerderschap CoE's en HvA brede lectoraten.

Faculteit	Kenniscentrum	Centre of Expertise (CoE)
Business en Economie (FBE)	CAREM	Economic Transformation i.o.
Gezondheid /Bewegen, Sport en Voeding (FG / FBSV)	Urban Vitality	Urban Vitality
Digitale Media en Creatieve Industrie (FDMCI)	CREATE-IT applied research	Creative Innovation Applied Artificial Intelligence (AAI)
Maatschappij en Recht (FMR)	AKMI	Urban Governance & Social Innovation (UGSI)
Onderwijs en Opvoeding (FOO)	Onderwijs en Opvoeding	Urban Education (UE)
Techniek (FT)	Techniek	Urban Technology (UT)

Het CoE Urban Education richt zich op de ontwikkeling van leer- en ontwikkelarrangementen en opvoedings- en onderwijsarrangementen in de grootstedelijke omgeving. Deze arrangementen beslaan de breedte van 'een leven lang leren en ontwikkelen': van de voorschoolse fase tot volwassenheid. Het CoE Urban Education kijkt daarbij niet alleen naar wat zich in verschillende onderwijs- en opvoedingscontexten afspeelt, maar legt ook de verbinding met sociale contexten daaromheen. De thuisomgeving, het bredere sociale netwerk, de online omgeving, de wijk, de stad, de (regionale) arbeidsmarkt en de samenleving zijn van invloed op de kansen, keuzes, mogelijkheden en het gedrag van individuen en groepen, en op dat van onderwijs- en opvoedingsprofessionals die hen begeleiden in hun ontwikkeling.

© 2021 Copyright Hogeschool van Amsterdam

1.2 Maatschappelijke Uitdaging Leer- en Ontwikkelroutes

De onderzoeksagenda van het CoE Urban Education komt tot stand in nauwe dialoog met verschillende belanghebbenden. Uit de dialoog die binnen deze netwerken plaatsvindt, zijn enkele maatschappelijke uitdagingen gedestilleerd die in de eerste fase op de onderzoeksagenda staan. De zes maatschappelijke uitdagingen van het CoE Urban Education zijn: 1) Gedifferentieerde aanpak pedagogische-didactische professionals; 2) Inclusief onderwijs in en voor een diverse stad; 3) Toerusting van onderwijsprofessionals voor de grote stad; 4) Benutting van bronnen in de stedelijke omgeving; 5) Maatschappelijke participatie in de grootstedelijke omgeving; en 6) Kansrijke leer- en ontwikkelroutes in de grote stad.

Om de maatschappelijke uitdagingen uit te werken en een impuls te geven aan de dialoog en samenwerking met verschillende stakeholders zijn eind 2020 startprojecten vormgegeven. Dit verslag is het resultaat van het startproject van de zesde Maatschappelijke Uitdaging (MU): Kansrijke leer- en ontwikkelroutes in de grote stad.

In de grootstedelijke omgeving vervult onderwijs een belangrijke emancipatoire functie: veel leerlingen uit lager opgeleide gezinnen weten met het onderwijs op te klimmen op de maatschappelijke ladder. De in- en uitstroomcijfers laten echter nog altijd zien dat studenten met een mbo-achtergrond, met een migratie-achtergrond en eerstegeneratie studenten ondervertegenwoordigd zijn in het hoger onderwijs, en dat zij vaker uitvallen.

Dit onderzoek richt zich op de vraag welke belemmeringen jongeren met verschillende onderwijs- en thuisachtergronden parten spelen op hun weg naar en door het onderwijs, en hoe deze kunnen worden weggenomen. Om zicht te krijgen op actuele interventies en onderzoeksvragen is er in dit startproject gekozen om onderzoek te doen naar vraagstukken die spelen voor de poort, bij online onderwijs, en bij langstudeerders. Er is een literatuurstudie uitgevoerd naar studentbinding tijdens online onderwijs en er zijn drie focusgesprekken georganiseerd.

© 2021 Copyright Hogeschool van Amsterdam

1.3 Studentbetrokkenheid tijdens online onderwijs

In het afgelopen jaar was door de corona-crisis veel aandacht voor studentbetrokkenheid ten tijde van online onderwijs. Studentbetrokkenheid in het onderwijs was al een belangrijke indicator voor studiesucces, maar kwam door de snelle overstap naar online onderwijs onder druk te staan. Niet alleen voor motivatie is betrokkenheid belangrijk, ook heeft het invloed op het leer- en ontwikkelvermogen van de student. Studenten die zich niet betrokken voelen, voelen zich vaker eenzaam, ontwikkelen eerder depressieve gevoelen en ervaren meer stress (Tinto, 2012: Dopmeijer, 2021: Wolfensberger, 2021).

Om te zorgen dat een student zich betrokken voelt is het belangrijk dat de student een *sense of belonging* voelt, oftewel, zich thuis voelt bij de opleiding. Dit gevoel kan de student zowel fysiek als online ervaren (Dopmeijer, 2021). Tijdens de corona-crisis is het creëren van deze sense of belonging een extra uitdaging, omdat het een stuk langer duurt dit te realiseren in een *online* omgeving (Crow & Murray, 2020; Dopmeijer, 2021). Thuisvoelen hangt samen met ontmoetingen met anderen: met docenten en met medestudenten. Dit is tijdens online onderwijs lastiger omdat spontane ontmoetingen niet kunnen plaatsvinden (Tinto, 2012).

Dyment, Stone en Milthorpe (2020) onderzochten wat studenten verstaan onder betrokkenheid, en wanneer zij zich betrokken voelen. Studenten gaven aan kritisch te zijn over de factoren die normaal gesproken gebruikt worden om betrokkenheid te meten. Deze factoren zijn bijvoorbeeld een bepaald aantal bijdrages aan discussies, feedback geven aan een bepaald aantal studenten en online activiteiten doen waar geen cijfer voor gegeven wordt. Deze activiteiten dragen volgens de studenten niet bij aan het diepgaand leren dat betrokkenheid teweeg zou moeten brengen. Wat volgens deze studenten wel bijdraagt aan betrokkenheid zijn factoren als gesprekken met medestudenten op sociale media platforms, suggesties van docenten of medestudenten om aanvullende informatie op te zoeken (als TED talks en YouTube video's), meerdere online-leeractiviteiten per onderwerp, taken die goed ontworpen zijn, boeiend zijn en worden beoordeeld door de docent.

© 2021 Copyright Hogeschool van Amsterdam

1.4 Ontwerpen van online en blended onderwijs

Hoewel het onderwijs in coronatijd de studentbetrokkenheid onder druk heeft gezet, kunnen online en blended onderwijs net zo effectief zijn als fysiek onderwijs. Maar online en blended onderwijs vragen om een ander cursusontwerp dan face-to-face onderwijs (Dorresteijn, Fajardo Tovar, Pareja Roblin, Cornelissen, Meij, Voogt, & Volman, 2020). Een geschikt cursusontwerp, zo stellen de auteurs, bestaat uit instructiemateriaal van hoge kwaliteit, betekenisvolle leeractiviteiten, meerdere toetsmomenten en een heldere structuur. Ook wordt in de studie benadrukt dat docenten en studenten in een vroeg stadium moeten worden betrokken bij het ontwerpen van online en blended onderwijs.

Hierop aansluitend suggereert Fiock (2020) dat online en blended onderwijs moeten voldoen aan drie voorwaarden: aan *cognitive presence* (cognitieve aanwezigheid), aan *social presence* (sociale aanwezigheid) en aan *teacher presence* (docent aanwezigheid). Om bijvoorbeeld de social presence te versterken zijn verschillende toepassingen mogelijk: met kleine klassen werken, gestructureerde leeractiviteiten organiseren en leeractiviteiten aanbieden waarin studenten hun gevoel en persoonlijke ervaringen kunnen inzetten (Richardson, Maeda, Lv, & Caskurlu, 2017).

Adrichem et al (2021) hebben onder studenten van Hogeschool InHolland geëvalueerd hoe zij het corona-onderwijs ervoeren en hoe zij betrokken bleven. Actieve participatie verhoogt de betrokkenheid van studenten bij de les was een duidelijk resultaat. Hierbij kan gebruik worden gemaakt van de kennis en expertise van studenten zelf. Een docent kan veiligheid bevorderen door in de lessen zelf persoonlijke ervaringen te delen. Studenten hebben nog meer behoefte aan duidelijke communicatie en structuur. Er moeten extra momenten zijn om in een op een gesprekken aandacht te besteden aan het welzijn van studenten.

© 2021 Copyright Hogeschool van Amsterdam

2. Methode

2.1 Design

Er is gekozen voor een kwalitatief design; om zicht te krijgen op interventies en onderzoeksvragen binnen de ‘Maatschappelijke Uitdaging Leer- en Ontwikkelroutes’ zijn drie focusgesprekken georganiseerd.

2.2 Participanten

Via de Teams-omgeving en de mailinglijst van het lectoraat (bijna 200 leden) is een uitnodiging verstuurd, inclusief het verzoek de uitnodiging door te sturen naar mogelijk geïnteresseerden. Dit heeft geleid tot 18 participanten:

1. Voor de poort (24 november): 3 HvA-collega’s, 1 mbo-collega en 1 VO-collega
2. Studentbinding en *online* onderwijs (17 november): 5 HvA-collega’s van diverse faculteiten
3. Langstuderen (10 november): 8 HvA-collega’s van diverse faculteiten

2.3 Meetinstrumenten

Voor de focusgesprekken zijn drie interviewprotocols ontworpen (zie Bijlagen A, B en C). Elk interviewprotocol bestond uit vier onderdelen: 1) een kennismaking met de deelnemers en interviewer; 2) bestaande problemen en knelpunten die momenteel plaatsvinden voor de poort / in het afstandsonderwijs / bij langstudeerders; 3) bestaande interventies die worden uitgevoerd om deze problemen en knelpunten aan te pakken; en 4) vraagstukken die interessant zijn om (vervolg)onderzoek naar te gaan doen.

2.4 Procedure / dataverzameling

Door Covid19 werd besloten de focusgroepinterviews te houden in Microsoft Teams. Er werden drie focusgroepen georganiseerd op drie verschillende dagen. De interviews duurden elk ongeveer 1 ½ uur. De eerste en tweede auteur waren bij alle drie de interviews aanwezig. De eerste auteur was interviewer bij het focusgesprek over online binding en het focusgesprek langstudeerders. De tweede auteur was interviewer bij het focusgesprek voor de poort.

© 2021 Copyright Hogeschool van Amsterdam

De drie focusgroepinterviews werden woordelijk getranscribeerd door de derde auteur. Dat wil zeggen dat de transcripten letterlijk zijn uitgeschreven, met interpunctie, pauzes, bevestigingen (zoals ja, nee) en beurtwisselingen. Elke spreker kreeg zijn eigen paragraaf met een witregel tussen de sprekers. Alle transcripten werden geimporteerd in het kwalitatieve analyse software programma MAXQDA® (VERBI software, 2020).

2.5 Analyse

Deze gesprekken zijn gecodeerd in MAXQDA door de derde auteur. Voor de inductieve analyses zijn de data geanalyseerd door de eerste auteur via het markeren van betekenisvolle uitspraken of zinnen. Deze uitspraken werden door de derde auteur geclusterd onder verschillende thema's. Deze indeling werd besproken met de eerste en tweede auteur, wat leidde tot volledige consensus over een indeling.

© 2021 Copyright Hogeschool van Amsterdam

3. Resultaten

Na de analyse van de transcripten zijn 294 uitingen van de deelnemers gecodeerd: Voor de poort (n=75); Online onderwijs (n=93); en Langstudeerders (n=126). In bijlage D is het definitieve codeboek terug te vinden.

3.1 Voor de poort

Na codering van de focusgroep 'Voor de poort' kwamen vier thema's prominent naar voren: 1) Loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB) door het mbo en het VO; 2) LOB aan startende studenten door het hbo; 3) Samenwerking in de keten; en 4) Mogelijke onderzoeksrichtingen. In het gesprek werden belemmeringen genoemd maar ook mogelijke oplossingen. Er werd niet alleen gekeken naar de rol van VO en mbo maar ook naar de rol van het hbo.

Binnen de leerling- of studentbegeleiding op het *VO en mbo* is de studiekeuzebegeleiding vaak weinig samenhangend. Er worden veel mogelijkheden aangeboden, maar meestal niet in een programma: het is erg afhankelijk van de docent of de leerling zelf. Mogelijke oplossing is het formaliseren van een samenhangend programma voor studiekeuzebegeleiding. VO-leerlingen en mbo-studenten die starten in het HO worden hier vaak onvoldoende op voorbereid, bijvoorbeeld over welke studievaardigheden en meta-cognitieve vaardigheden nodig zijn als je gaat studeren in het HO. De kennis en attitude van docenten zijn hier heel bepalend. Mogelijke oplossingen worden gezocht in het aanbieden van een specifiek programma zoals bijvoorbeeld het mbo-Keuzedeel Voorbereiding HBO (bijvoorbeeld in de periode tussen eindexamen en zomervakantie), en in integratie van loopbaanoriëntatie en -begeleiding in de vooropleiding. Ook zou het werkveld meer ingezet kunnen worden om potentiële hbo-studenten te enthousiasmeren.

Door het Hoger Onderwijs worden ook veel mogelijkheden aan toekomstige studenten geboden voor de poort, en aan studenten die net door de poort zijn. Denk aan open dagen, voorlichtingen op scholen, proefstuderen, en HvA Tune In. Maar ook dit aanbod is weinig samenhangend. Mogelijke oplossing waaraan wordt gewerkt is een toolbox voor aspirant studenten, studenten en docenten. Diverse

© 2021 Copyright Hogeschool van Amsterdam

studenten (denk aan functiebeperking, mbo-instromers, eerstegeneratiestudenten) krijgen minder kans in het HO: de lat ligt hoog en de selectie is hard.

> ''*Ik denk dat je meer studenten aan een diploma kan helpen, als je ruimte hebt om dat soort studenten beter te begeleiden en om ze er eventueel langer over te laten doen*.''

Er is behoefte aan meer *samenwerking in de keten*, om verduurzaming te bewerkstelligen. Mogelijke oplossingen: meer met elkaar communiceren over aansluiting; implementeren van een doorlopende leerlijn; samenwerking in het Keuzedeel voorbereiding HBO en in de StudieKeuzeCheck.

> "*Eigenlijk zou je heel graag aan een school willen terugkoppelen hoe hun leerlingen het doen, zodat we het samen kunnen oppakken.*''

De mogelijke oplossingen die hierboven worden genoemd zouden *onderwerp van onderzoek* kunnen zijn. Daarnaast zijn de volgende onderwerpen ook uit het gesprek gedestilleerd:

- Rolmodellen (Hoe kan je rolmodellen op een goede manier inzetten/ laten vertellen over het meta-cognitieve deel van het studeren? /Hoe weet je wat een goed rolmodel is?)
- Verbinding tussen instellingen (Hoe kun je verschillende scholen en instanties verbinden? /Hoe kun je mensen de winst laten ervaren? /Wat kunnen we leren van het buitenland?)
- Keuzedeel (Wat zijn effecten? /Voelt iedereen zich betrokken? /Ervaart iedereen het belang?)
- Generieke vaardigheden (Hoe kunnen we dit versterken en omgaan met weerstand?)
- Vakintegratie VO (Leidt vakintegratie in het VO tot betere voorbereiding op het HO?)
- Betrekken van studenten bij het onderzoek (Input uit verschillende bevolkingsgroepen)

3.2 Online onderwijs

Na codering van de focusgroep Online onderwijs kwamen zeven thema's prominent naar voren: (1) obstakels van het *online* onderwijs; (2) de studentbinding; (3) de docentbinding; (4) werkvormen voor binding; (5) interactie student-student; (6) interactie docent-student; en (7) voorstellen voor onderzoek.

Binnen het eerste thema werd gesproken over het obstakel dat een docent zich kwetsbaar voelt voor de camera, over de technische uitdagingen die alle nieuwe systemen met zich meebrengen, maar ook over

© 2021 Copyright Hogeschool van Amsterdam

het maken van kennisclips en de veiligheid in een kleine groep van studenten versus een grotere. Sinds het *onderwijs online* is gegaan door corona, is de *studentbinding* volgens de aanwezigen onder druk komen te staan, en is het lastiger om online binding te creëren:

> ‘*’En wat we dan zien bij onze eigen studenten is dat bij het online lesgeven, de online lessen, dat dat wel iets doet met de betrokkenheid. Volgens mij waarderen ze -achteraf- hoe ze het eerder hadden veel hoger dan hoe ze het nu hebben.”*

Rondom studentbinding werd gesproken over je thuis voelen bij een opleiding en het hebben van een thuishaven. In het gesprek werd onderscheid gemaakt tussen binding tussen studenten onderling en tussen docent en student. Ook kwam de *binding tussen docenten* onderling ter sprake, de aanwezigen gaven aan dat docenten die onderlinge binding ook missen.

Docent-student interacties kosten meer tijd tijdens onlineonderwijs, bijvoorbeeld doordat studenten camera’s niet aanzetten of liever 1 op 1 contact hebben. Docenten hebben hier vaak te weinig tijd voor. Zowel studenten als docenten missen vooral het informele contact. Het is wel mogelijk contact te organiseren, bijvoorbeeld door na een les een vraag-en-antwoord-sessie te organiseren. Dit bevordert de binding. Hoe kleiner de groep is hoe makkelijker contact en binding kunnen worden georganiseerd. Bij de opleiding fysiotherapie (waar fysiek contact noodzakelijk is) werd ten tijde van het focusgesprek gewerkt met ‘gezinnen’ van vier studenten die veel samenwerkten; de binding leek daar nog beter dan ‘voor corona’.

Ook *student-student interacties* hebben aandacht nodig in *online* onderwijs. Studenten vinden het erg fijn om met elkaar over de lesstof te praten, maar kunnen elkaar lastiger vinden. Soms doen ze juist als de les voorbij is hun camera weer aan, om nog even te kletsen met elkaar. Naast studentbinding wordt ook de docentbinding genoemd die onder druk komt te staan. Het informele gesprek bij de koffieautomaat wordt gemist. Er wordt genoemd dat op dit moment van corona en online onderwijs docenten misschien minder op hun binding met studenten (kunnen) letten.

© 2021 Copyright Hogeschool van Amsterdam

Er zijn factoren die het online onderwijs lastig maken. Het zorgt voor een technische uitdaging voor docenten. Kennisclips die je als docent maakt moeten efficiënt zijn. Het verschil in kwaliteit van de online lessen is groot. En dan het probleem van de camera's: zelfs in 1 op 1 gesprekken laten sommige studenten hun camera uit. Ook zijn er docenten die bang zijn om hun camera aan te zetten omdat leerlingen die beelden (bewerkt) online kunnen zetten. Maar er worden ook *werkvormen* genoemd die juist zorgen voor binding: het gebruiken van break out rooms, het vormen van 'gezinnetjes' (vaste projectgroepen van studenten), het inzetten van ouderejaars studentmentoren en studenten meer regie geven.

Er zijn vier interventies genoemd die volgens de aanwezigen nader onderzoek behoeven voor op de *onderzoeksagenda* van de MU: (1) Helpt programmatisch toetsen om meer tijd te besteden aan studenten?; (2) Hoe kun je break out rooms optimaal inzetten zodat studenten in kleine groepjes aan een opdracht werken of praten over de lesstof?; (3) Bevordert indeling in kleine groepen ('gezinnen') samenwerking tussen studenten?; en (4) Hoe kan studentmentorschap waar eerstejaarsstudenten worden begeleid door ouderejaars optimaal worden vormgegeven?

3.3 Langstuderen

Na codering van de focusgroep Langstuderen kwamen vijf thema's prominent naar voren: (1) de kenmerken van de langstudeerder; (2) de oorzaken van langstuderen; (3) interventiemogelijkheden; (4) de effecten van bestaande interventies; en (5) voorstellen voor de onderzoeksagenda.

Eerst werd gediscussieerd over wie de langstudeerder is. Verschillende *kenmerken* werden genoemd, zoals een biculturele achtergrond, het mannelijk geslacht en het hebben van een functiebeperking. Er werd geconcludeerd dat de groep heel divers is, maar dat het ook niet voor elke opleiding zo duidelijk is wie de langstudeerders zijn.

In het gesprek kwamen vervolgens verschillende *oorzaken voor langstuderen* langs. Ten eerste oorzaken die dichtbij de student zelf liggen, zoals het maken van verkeerde studiekeuzes, een eerder opgelopen studievertraging, de afstudeeropdracht in de eindfase en het verliezen van binding met de opleiding.

© 2021 Copyright Hogeschool van Amsterdam

Deels liggen deze oorzaken vaak weer dieper, bijvoorbeeld door te weinig capaciteit van de student, het tekortschieten van studievaardigheden, het stellen van verkeerde prioriteiten, een verminderde motivatie en weerbaarheid.

Maar er zijn ook bijzondere persoonlijke omstandigheden, zoals een zwangerschap of ziekte. Of andere externe factoren in het onderwijsbeleid, zoals het loslaten van het BSA, een weinig flexibel onderwijsprogramma of een weinig confronterende invulling die wordt gegeven aan de rol van de studieloopbaanbegeleider. Een van de deelnemers aan de focusgroep verwoordde zo'n externe oorzaak die door de opleiding wordt veroorzaakt:

> *''Er lijkt een soort verwarring te zijn tussen toenemende zelfstandigheid en het blijven monitoren van studenten. En op de een of andere manier leggen wij steeds het accent op toenemende zelfstandigheid, maar eigenlijk betekent het: 'we laten studenten op toenemende mate op hun eigen bek gaan'. En dat vind ik iets anders dan dat we hem in toenemende mate rustig aan loslaten maar ondertussen wel blijven kijken of het goed gaat.''*

Bij de *interventiemogelijkheden* werd in het gesprek duidelijk gemaakt dat er onderscheid nodig is tussen interventies die langstuderen voorkómen en interventies die langstudeerders helpen. Een vroege signalering van studievertraging of achterstanden is noodzakelijk om langstuderen te voorkomen. Een meer actieve rol van de studentbegeleider kan daarbij helpen, samen met de eerdergenoemde confrontatie van de student met zijn eigen gedrag of houding. Wanneer een student eenmaal studievertraging heeft opgelopen of zelfs langstudeerder is, blijft het creëren van binding met de student essentieel. Een voorbeeld is om eerst achterstanden weg te werken en dan weer met een nieuw cohort in te stromen.

Er zijn diverse interventies genoemd die worden ingezet in de HvA en volgens de aanwezigen *effect* hebben: (1) een peerbegeleidingsproject waarin studenten uit jaar 1 worden begeleid door tweedejaars studenten; (2) een studieplanningsproject waarin studenten voor de zomer extra ondersteuning krijgen bij hun planning van gemiste vakken; (3) intensieve studiebegeleiding waarin studiecoaches en langstudeerders samenkomen en samenwerken; (4) gerichte afstudeerbegeleiding bij de opleiding

© 2021 Copyright Hogeschool van Amsterdam

verpleegkunde; (5) Acceptance and Commitment Therapy (ACT) waarin 6-8 studenten worden begeleid door 1 of 2 ACT-coaches die tevens SLB'ers (studieloopbaanbegeleiders) zijn.

Deze interventies en interventiemogelijkheden zijn interessante onderwerpen voor de *onderzoeksagenda* van de maatschappelijke uitdaging. Met name de *ACT*-aanpak werd beschouwd als een nader te onderzoeken interventie. Twee interessante groepen werden genoemd om nader onderzoek naar te doen: studenten die niet kunnen slagen door belemmeringen die kunnen worden weggenomen en studenten die onder hun kunnen presteren en een stevige confrontatie nodig hebben van bijvoorbeeld de studieloopbaanbegeleider.

© 2021 Copyright Hogeschool van Amsterdam

4. Conclusie

Het overkoepelende thema dat in alle drie de focusgesprekken naar voren kwam is het thema studentbinding. Op basis van deze vraagarticulatie bij de verschillende stakeholders kan de conclusie worden getrokken dat studentbinding een centrale plek dient te krijgen in de onderzoeksagenda van de MU Kansrijke leer en ontwikkelroutes in de grote stad.

Op basis van de drie focusgroepgesprekken en analyses zijn voor studentbinding twee onderzoeksvragen geformuleerd:

1. Hoe kunnen vooropleidingen in samenwerking met het hoger onderwijs studentbinding voor en door de poort bevorderen waardoor studenten een betere start maken in het hoger onderwijs?
2. Hoe kan het hoger onderwijs studentbinding tijdens de opleiding bevorderen en hoe hangt dit samen met studiesucces (in termen van studieresultaten, lage uitval, minder langstuderen?

© 2021 Copyright Hogeschool van Amsterdam

Literatuur

Adrichem, L., Meijer, J., De Jong, M.A., Toonen, S., De Boer, M.R., Woelders, C.S, & Kappe, F.R. (2021). Vier muren en een scherm. Lectoraten Studiesucces en Diversiteitsvraagstukken. Haarlem: Hogeschool Inholland

Crow, J. & Murray, J. (2020). Online Distance Learning in Biomedical Sciences: Community, Belonging and Presence. In Rea, P.M. (Reds.), *Biomedical Visualisation*. Vol. 8 Springer International Publishing.

Dopmeijer, J.M. (2021). *Sense of belonging als fundament voor community-vorming in een blended leeromgeving*. Essay NRO. Geraadpleegd via: https://www.nro.nl/sites/nro/files/mediafiles/thema_2_-_dopmeijer_de_jong_weissman-ms2.pdf.

Dorresteijn, C. van; Fajardo Tovar, D.; Pareja Roblin, N.; Cornelissen, F.; Meij, M.; Voogt, J.; Volman, M. (2020). Welke factoren dragen bij aan effectief online en blended onderwijs? (Samenvatting): Onderzoeksgroep 'Online onderwijs tijdens COVID-19'. Universiteit van Amsterdam.

Dyment, J., Stone, C., & Milthorpe, N. (2020). Beyond busy work: rethinking the measurement of online student engagement. *Higher Education Research & Development*, *39*(7), 1440-1453.

Fiock, H. (2020). Designing a community of inquiry in online courses. *The International Review of Research in Open and Distributed Learning*, *21*(1), 135-153.

Richardson, J. C., Maeda, Y., Lv, J., & Caskurlu, S. (2017). Social presence in relation to students' satisfaction and learning in the online environment: A meta-analysis. *Computers in Human Behavior, 71*, 402–417

Tinto, V. (2012). *Completing college: rethinking institutional action*. Chicago: University of Chicago Press.

© 2021 Copyright Hogeschool van Amsterdam

Bijlage A: Interviewprotocol Voor de Poort

Introductie
Welkom bij dit focusgesprek en alvast dank voor jullie deelname aan deze focusgroep die we hebben georganiseerd over het thema *Voor de poort.*

We willen dit gesprek heel graag opnemen, uittypen en jullie uitspraken geanonimiseerd gebruiken. Daarvoor willen we jullie toestemming vragen.

Zoals jullie wellicht weten is de HvA dit kalenderjaar gestart met 5 verschillende Centres of Expertise, afgekort CoE. Deze centres of CoE's zijn innovatieve en ambitieuze samenwerkingsvormen tussen het Onderwijs (kennisinstelling, HvA), het Werkveld (bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties), de Overheid (gemeente Amsterdam) en Burgers. (OWOB)

Binnen elk CoE zijn maatschappelijke uitdagingen geformuleerd waarbinnen de komende jaren onderzoeksprojecten worden uitgevoerd. De centres zijn de motor van deze uitdagingen, zij proberen buiten en binnen met elkaar te verbinden.

De HvA heeft vijf centres of expertise gevormd:
- Urban Technology
- Urban Vitality
- Amsterdam Creative Industries Network
- Urban Government and Social Innovation
- Urban Education

Bij elk CoE zijn twee faculteiten betrokken, bij Urban Education zijn dat FOO en FMR. Urban Education heeft een aantal maatschappelijke uitdagingen geformuleerd. Een van deze uitdagingen richt zich op kansrijke leer- en ontwikkelroutes.

Elke uitdaging zal voor 2021 een onderzoeksagenda formuleren, met actuele en urgente thema's die op dit moment spelen. Mieke en ik zijn vanuit het lectoraat gevraagd om onderwerpen te verzamelen die op deze agenda komen. We hebben voorgesorteerd op een drietal onderwerpen, we hebben twee weken geleden een eerste gesprek gehad over langstudeerders, vorige week een tweede gesprek over studentbinding en online onderwijs en nu dus een gesprek over de voorbereiding van toekomstige HO-studenten 'voor de poort'.

Kennismaking
Om elkaar te leren kennen, zou ik graag kort horen wie er momenteel aanwezig zijn:
- Kun je kort toelichten wie je bent en wat je functie is?

We zouden graag gezamenlijke duidelijkheid krijgen over de focus van dit gesprek. We gaan het dus hebben over de voorbereiding van toekomstige studenten op het HO. Vanuit het lectoraat hebben wij voornamelijk kennis opgedaan in het hbo maar ook het WO valt binnen de scope van het CoE.

© 2021 Copyright Hogeschool van Amsterdam

Vragen

We zullen straks een aantal onderwerpen de revue laten passeren. Voor elk van de onderwerpen geldt dat de volgende drie vragen relevant zijn:

1. Wat is er al (bekend)?
2. Wat gaat goed/ minder goed?
3. Wat is er niet (bekend)?

Wat moet er komen/ wil je onderzoeken?

Mogelijke onderwerpen

Loopbaanontwikkeling en begeleiding (het kiezen)

- Hoe ziet de LOB vanuit het VO en het MBO er op dit moment uit?
- Hoe worden toekomstige studenten begeleid in hun hbo studiekeuze?
- Welke bijdrage levert de HvA bij dit proces?
- Wat gaat er goed, wat gaat er minder goed?

Aansluiting op vaardigheden (het kunnen)

- Welke vaardigheden hebben scholieren vanuit het VO en mbo nodig als ze bij de HvA komen studeren?
- Welke vaardigheden missen deze scholieren?
- Op wat voor een manier zijn er verschillen voor scholieren van mbo/ voor havo of voor vwo?
- Tegen welke belemmeringen of obstakels lopen studenten het meeste aan?
- In welke mate gaat het om studievaardigheden zoals plannen en discipline?
- In welke mate gaat het om Taalvaardigheid NL (lezen, spreken, luisteren en schrijven)?
- In welke mate gaat om het Taalvaardigheid EN (idem)?
- Om samenwerken, probleemoplossend vermogen, digitale vaardigheden?
- Wat doet de HvA om deze vaardigheden te trainen?
- Wat gaat goed, wat gaat er minder goed?

Vakinhoudelijke aansluiting (het kennen)

- Hoe goed sluit de vooropleiding aan bij de studie die studenten kiezen aan de HvA?
- Hoe goed sluit de kennis van mbo-economie studenten aan bij het gewenste hbo-startniveau voor bedrijfs- of commerciële economie?
- Hoe goed sluiten een E&M of N&G-profiel vooropleiding aan bij een opleiding als Engineering of Built environment van de faculteit techniek? Hoe is dat voor andere profielen dan E&M bij FBE? Of voor de profielen E&M en C&M bij opleidingen van FG of FSBV?
- Wat doet de HvA om deze vakinhoudelijke kennis bij te spijkeren?
- Wat gaat goed, wat gaat er minder goed?

Samenwerking VO/mbo en HO

- Hoe ziet de huidige samenwerking tussen aanleverend onderwijs en de HvA eruit?
- Wat voor projecten worden er ondernomen om de aansluiting te verbeteren?

© 2021 Copyright Hogeschool van Amsterdam

Bijlage B: Interviewprotocol *Online* onderwijs

Introductie
Welkom bij deze focusgroep en dank voor jullie deelname aan deze focusgroep die we hebben georganiseerd over het thema *Online* onderwijs.

We willen dit gesprek heel graag opnemen, uittypen en jullie uitspraken geanonimiseerd gebruiken. Daarvoor willen we jullie toestemming vragen.

Zoals jullie wellicht weten is de HvA dit kalenderjaar gestart met 5 verschillende centres of expertise. Deze centres zijn innovatieve en ambitieuze samenwerkingsvormen tussen het Onderwijs (kennisinstelling, HvA), het Werkveld (bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties), de Overheid (gemeente Amsterdam) en Burgers.

Binnen elk centre of expertise zijn maatschappelijke uitdagingen geformuleerd waarbinnen de komende jaren onderzoeksprojecten worden uitgevoerd. De centres zijn de motor van deze uitdagingen, zij proberen buiten en binnen met elkaar te verbinden.

De HvA heeft vijf centres of expertise gevormd:
- Urban Technology
- Urban Vitality
- Amsterdam Creative Industries Network
- Urban Government and Social Innovation
- Urban Education

Bij elk CoE zijn twee faculteiten betrokken, bij Urban Education zijn dat FOO en FMR. Urban Education heeft een aantal maatschappelijke uitdagingen geformuleerd. Een van deze uitdagingen richt zich op kansrijke leer en ontwikkelroutes.

Elke uitdaging zal voor 2021 een onderzoeksagenda formuleren, met actuele en urgente thema's die op dit moment spelen. Mieke en ik zijn vanuit het lectoraat gevraagd om onderwerpen te verzamelen die op deze agenda komen. We hebben voorgesorteerd op een drietal onderwerpen, we hebben vorige week een eerste gesprek gehad over langstudeerders, volgende week nog een gesprek een over de aansluiting tussen vo/mbo en het ho en vandaag over studentbinding en online onderwijs.

Kennismaking
Om elkaar te leren kennen, zou ik graag kort horen wie er momenteel aanwezig zijn:
- Kun je kort toelichten wie je bent en wat je functie is binnen de HvA?

Vragen
We zullen straks een aantal onderwerpen de revue laten passeren. Voor elk van de onderwerpen geldt dat de volgende drie vragen relevant zijn:
1. Wat is er al (bekend)?
2. Wat gaat goed/ minder goed?
3. Wat is er niet (bekend)?

© 2021 Copyright Hogeschool van Amsterdam

Wat moet er komen/ wil je onderzoeken?

Mogelijke onderwerpen

Eigen ervaringen met online onderwijs
- Hoe heeft jullie online onderwijs er het afgelopen half jaar uitgezien?
- Op welke manier ben je betrokken bij het online onderwijs?
- Verzorg je onderwijs in de virtual classroom? In teams?
- Zie je studenten zowel fysiek als online?

Interacties met docenten
- Hoe zien de interacties tussen studenten en de docent tijdens *online* onderwijs er uit?
- Hoe ziet zo'n *online* les eruit?
- Welke vragen stellen studenten aan de docent?
- Hoe bepaalt een docent of een student de lesstof begrijpt?
- Hoe geeft de docent individuele uitleg? Feedback?

Interacties met studenten
- Hoe zien de interacties tussen studenten onderling tijdens online onderwijs er uit?
- Hoe werken ze tijdens een online les samen?
- Hoe ziet die samenwerking er buiten de les om uit?
- Hoe helpen studenten elkaar?

Werkvormen om binding te bevorderen
- Wat voor werkvormen gebruiken docenten om interactie te bevorderen?
- Welke opdrachten krijgen studenten?
- Hoe worden discussies gevoerd?
- Hoe bepaalt de docent of de student nog is aangehaakt?
- Of de student nog betrokken is?

Mogelijke interventies om binding te bevorderen
- Hoe laten we docenten samen op zoek gaan naar nieuwe onderwijsvormen?
- Hoe zorgen we dat docenten een variatie aan werkvormen aanbieden?
- Hoe doen we dat voor beginnend docenten die nog onvoldoende boven de stof staan?
- Welke studentgroepen zijn kwetsbaar in online onderwijs?
- Hoe bedienen we deze studenten het best?

Docentbinding
- Hoe zien jullie de binding van docenten met de opleiding.

Mogelijk interessante onderwerpen
- Wat zijn volgens jullie interessante aandachtspunten om binnen het onderwerp van student binding en online onderwijs verder te onderzoeken?
- Wat verwachten studenten van online onderwijs?
- Voldoet de HvA aan deze verwachtingen van de student?
- Wat kunnen opleidingen verbeteren aan de verschillende vormen van online onderwijs?
- Wat missen studenten in de hulp en ondersteuning die de HvA biedt?
- Hoe kunnen collega's ervaringen en kennis delen? Waar is behoefte aan?

© 2021 Copyright Hogeschool van Amsterdam

Bijlage C: Interviewprotocol Langstuderen

Introductie
Welkom bij deze focusgroep en dank voor jullie deelname aan deze focusgroep die we hebben georganiseerd over het thema Langstudeerders.

We willen dit gesprek heel graag opnemen, uittypen en jullie uitspraken geanonimiseerd gebruiken. Daarvoor willen we jullie toestemming vragen.

Zoals jullie wellicht weten is de HvA dit kalenderjaar gestart met 5 verschillende centres of expertise. Deze centres zijn innovatieve en ambitieuze samenwerkingsvormen tussen het Onderwijs (kennisinstelling, HvA), het Werkveld (bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties), de Overheid (gemeente Amsterdam) en Burgers.

Binnen elk centre of expertise zijn maatschappelijke uitdagingen geformuleerd waarbinnen de komende jaren onderzoeksprojecten worden uitgevoerd. De centres zijn de motor van deze uitdagingen, zij proberen buiten en binnen met elkaar te verbinden.

De HvA heeft vijf centres of expertise gevormd:
- Urban Technology
- Urban Vitality
- Amsterdam Creative Industries Network
- Urban Government and Social Innovation
- Urban Education

Bij elk CoE zijn twee faculteiten betrokken, bij Urban Education zijn dat FOO en FMR. Urban Education heeft een aantal maatschappelijke uitdagingen geformuleerd. Een van deze uitdagingen richt zich op kansrijke leer en ontwikkelroutes.

Elke uitdaging zal voor 2021 een onderzoeksagenda formuleren, met actuele en urgente thema's die op dit moment spelen. We zijn vanuit het lectoraat gevraagd om onderwerpen te verzamelen die op deze agenda komen. We hebben voorgesorteerd op een drietal onderwerpen, we beginnen vandaag met langstudeerders, de komende twee weken hebben we nog twee gesprekken een over de aansluiting tussen vo/mbo en het ho en een over studentenbinding en online onderwijs.

<u>Kennismaking</u>
Om elkaar te leren kennen, zou ik graag kort horen wie er momenteel aanwezig zijn:
- Kun je kort toelichten wie je bent en wat je functie is binnen de HvA?

Vragen
We zullen straks een aantal onderwerpen de revue laten passeren. Voor elk van de onderwerpen geldt dat de volgende drie vragen relevant zijn:
1. Wat is er al (bekend)?
2. Wat gaat goed/ minder goed?
3. Wat is er niet (bekend)?

Wat moet er komen/ wil je onderzoeken?

© 2021 Copyright Hogeschool van Amsterdam

Mogelijke onderwerpen

Definitie
- Wat versta jij onder langstudeerder?
- Hoe definieer jij langstudeerders?

Ervaringen
- Op welke manier ben je betrokken bij langstudeerders?
- Adviseer je langstudeerders?
- Begeleid(de) je studenten/docenten/opleidingen in een project?
- Is dat meer gericht op preventie of op het helpen naar de eindstreep?

Kenmerken
- Wie zijn de langstudeerders in de HvA?
- Welke kenmerken hebben langstudeerders?
- Als je denkt aan leeftijd, geslacht, culturele achtergrond, opleidingsniveau ouders, deeltijd/voltijd valt je dan iets op?
- Hoe is de groep langstudeerders de afgelopen 5-10 jaar verandert?
- Qua omvang, qua samenstelling, qua problematiek?

Oorzaken

Ik zou graag met jullie willen kijken naar mogelijke oorzaken van studievertraging en dus voor langstudeerders.
- Wat zijn volgens jullie belangrijke oorzaken van studievertraging?
- En dus van het ontstaan van langstudeerders
- Waar lopen langstudeerders tegen aan?
- Denk aan motivatie, discipline, slechte planning, afleiding van studentenleven

Interventies

Om de interventies binnen de HvA in kaart te brengen:
- Welke interventies en hulpmiddelen biedt de HvA om langstudeerders te voorkomen?
- Welke biedt de HvA om langstudeerders te helpen?
- Hoe zien die interventies er uit? Worden langstudeerders bij elkaar gebracht, is er extra begeleiding, meer sturing op zelfregulatie? Etc

Effect van interventies
- Hoe effectief zijn deze interventies?
- Welke interventies werkten wel? Wat werkte in die interventie goed?
- Welke interventies werkten minder goed? Waardoor kwam dat?

Mogelijk interessante onderwerpen voor de agenda
- Wat zijn volgens jullie interessante aandachtspunten om binnen het onderwerp van langstudeerders verder te onderzoeken?
- Wat verwachten studenten van de opleiding als ze vertraging oplopen?
- Voldoet de HvA aan deze verwachtingen van de student?
- Wat kunnen opleidingen verbeteren aan de verschillende vormen van hulp en ondersteuning?
- Wat missen studenten in de hulp en ondersteuning die de HvA biedt?
- Wat zou je zelf uitgezocht hebben?
- Welk soort onderzoek zou je uitgevoerd willen hebben?

© 2021 Copyright Hogeschool van Amsterdam

Bijlage D. Codeboek

Code System	Frequency
Code System	**294**
Voor de poort	**75**
LOB in MBO	3
LOB in VO	15
LOB HO (incl SKC)	9
Samenwerking Keten	13
Zelfselectie en kansgelijkheid	9
Voorstel onderzoeksagenda	21
Rest	5
Studentbinding en online onderwijs	**93**
Online onderwijs	21
Studentenbinding	19
Docentbinding	2
Werkvormen binding	11
Interactie student-student	3
Interactie docent-student	14
Voorstel onderzoeksagenda	9
Rest	14
Langstuderen	**126**
Kenmerken Langstudeerder	8
Oorzaken Langstuderen	34
Studieloopbaan	11
Capaciteiten student	9
Situatie student	4
Externe factoren	3
Beleid HvA	5
Veel oorzaken	2
Interventie mogelijkheden	35
Interventies en effect	16
Voorstel onderzoeksagenda	9
Rest	22

© 2021 Copyright Hogeschool van Amsterdam